

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1658 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	14
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	21
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	25
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	31
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	38
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari.....	43
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	49
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	54
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	61
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	69
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	73
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish.....	83
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari.....	88
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati.....	95
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	102
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	109
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	113
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	119
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	124
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	130
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	134
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	137
Xamzayeva Dilfuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari.....	143
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	150
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	153
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	155
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	161
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	166
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	172
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	175
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	178
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	181
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	189
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	193
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	198
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari	204
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	207
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari.....	213
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	216
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	223
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit	229
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	235
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	242
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	247
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	251
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	256
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	261
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	265
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	274
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	279
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	
Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulugʻbek Tashmurotovich	

Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yoʻnalishlari.....	313
Bekmurodov Abbas Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию	
Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием	
в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari.....	388
Turova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafroz Baymammatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической	
отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций	
коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирозев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries	
and opportunities to use it effectively in Uzbekistan.....	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	
Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	

Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari.....	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari.....	523
Usmanov Iloxom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida).....	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях.....	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	
Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Hayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	

Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махомадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida).....	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi.....	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli.....	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada anderrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	
Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшох Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dildfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	

Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Рахмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолiddин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti.....	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilara Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	

Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Oblomuradov Narzullo Naimovich, Shavkatov Navruzbek Shavkatovich	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadridin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati.....	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq objekti sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusnitdinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarning xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	

Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilitatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlari.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari	1112
Yuldashov Elmurod Abduljalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана	1116
Икромов Ханифа Одиловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati.....	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili.....	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish.....	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari.....	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari.....	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production.....	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari.....	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari.....	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati.....	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi.....	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy budjetlar daromadlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами.....	1295
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1298
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	
Внедрение цифровой трансформации высших учебных заведений.....	1302
Кучаров Абдор Сабиржанович, Абдурахмонов Абдумалик Абдурашидович, Набиева Нилуфар Наби қизи	
Mamlakatimizda masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimning rivojlanish tendensiyasi	1310
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari.....	1319
Davronov Saxobiddin Faxriddinovich	
O'zbekistonda suv zaxiralaridan foydalanishning retrospektiv tahlili	1324
Axmedov Sayfullo Normatovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojlanishida to'lov tizimlarining o'rni.....	1334
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li, Rizayev Anvar Baxtiyorovich	
Fostering Entrepreneurship and Enhancing Women's Employment: The Uzbekistan Perspective	1338
Kholiyorova Shokhista	

Zamonaviy soliq tizimlarining amal qilish xususiyatlari	1341
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
Mamlakatimizda tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari	1347
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Mamlakat iqtisodiyotining samarali rivojlanishida hayot sug'urtasining o'rni	1352
O. Jono'zoqov	
Sanoatda resurs tejamkorligini ta'minlash orqali barqaror rivojlanishga erishish	1358
Ergashev Sanjarbek Sobirjon o'g'li	
Southeast Asia's Green Economy and Environmental Taxation	1364
Fayzieva Nargiza Rabimovna	
Tijorat banklari biznesini boshqarishning asosiy yo'nalishlari va tahlili	1371
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich	
O'zbekiston Respublikasida islom banklarini tashkil etishda xorij tajribasining o'rni	1375
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
Baliqchilik tarmog'ida samaradorlikni baholash masalalari	1380
Fayziyev Oybek Raximovich, Aitimbetov Amirbek Koishibekovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishning huquqiy-iqtisodiy asoslari va davlat siyosati	1389
Xalikov Suyun Ravshanovich	
O'zbekiston Respublikasi hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ilmiy yondashuvlar	1394
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sherikchilik loyihalarida islomiy moliyalashtirish konsepsiyasini asoslash va joriy etish	1401
Zayniddinov Ruhiddin Xusniddin o'g'li	
Korxonalar faoliyatini ifodalovchi umumiy ko'rsatkichlar asosida reytingni aniqlash	1411
Maxkamboyev Komil Abdulxakovich	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda klaster-kooperatsiya tizimi samaradorligini oshirish masalalar	1416
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna	
Kimyo tolalari asosida to'qimachilik sanoatini diversifikatsiyalash	1424
Raximov Furqat Jalolovich	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari	1431
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
O'zbekistonda islom banklarini tashkil etish zaruriyati va rivojlantirish imkoniyatlari	1437
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
Yalpi sug'urta mukofoti hajmiga ta'sir etuvchi omillar asosida sug'urta bozorini ekonometrik tahlili	1441
Mirzayev Bobur Soyibjonovich	
Biznesni tugatishning yakuniy bosqichi: tashkiliy-uslubiy ta'minotini takomillashtirish	1448
Davletov Ikram Raximberganovich	
Обеспечение безопасности продуктов питания в меняющемся мире	1452
Нуриллаев Рахмат Ярашевич	
Turizm infratuzilmasini rivojlantirishda klasterlash imkoniyatlaridan foydalanish	1458
Mavlanov G'olib	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish yo'liga o'tkazish sharoitida "yashil" sanoat siyosatini amalga oshirish xususiyatlari	1464
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich, Umarov Oqil Omiljonovich	
Метод проектов как одно из условия успешного формирования антикоррупционной компетенции студентов высшей школы	1470
Мохоров Дмитрий Анатольевич	
Mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solishning xalqaro huquqiy asoslari va institutlari	1476
Askarov Zoxidjon Sadikjanovich	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va ta'minlash yo'llari	1481
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
Marketing Mix, Retail Trade, Material Environment in Marketing	1485
Egamberdiyev Muzaffar	
Davlat tomonidan aholi bandligini tartibga solish ilmiy konsepsiyalarining evolyutsiyasi	1489
Ismoilov Azizbek	
Significance of Investment Activity in Tourism and its Development	1493
Utkirjan Akhmedov	
Корпоративные структуры и их влияние на развитие учета и отчетности	1498
Хайдарова Дилдора Жахонгир кизи	
Происхождение и роль социального сельского хозяйства в современной экономике	1506
Эгамбердиев Хумоюн Хамрокулович	
Анализ конкурентной среды: примеры, методы и этапы	1512
Садикова Раъно Абдуллаевна	

Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	1518
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Исследование методов бетонной смеси.....	1524
Шарипова Мадина Конгратбаевна	
Oilaviy biznesni boshqaruv tuzilmasi	1532
Toshpo'latov Murodulla Sobirjon o'g'li	
Strategies for Advancing Green Construction: The Influence of Business Investment in Research and Development.....	1537
Gulsarakhon Muhammadyoqub kizi Ostonakulova	
Kichik tadbirkorlik faoliyatini samarali yuritishning asosiy shart va tamoyillari	1545
Vaxabov Asadullo Ubaydullo o'g'li	
Оптимизация корпоративного управления через сбалансированное финансовое стратегирование.....	1549
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Milliy iqtisodiyotning o'sishida agroklastarlarni shakllantirish va samaradorligini oshirish hamda innovatsion infratuzilmani rivojlantirish.....	1553
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Improving the Efficiency of the Organization Through the use of Innovative Models of Personnel Management.....	1559
Bahodurova Sulhiya Azizhojaevna, Akhmedov Usmonjon Khaidarjonovich, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Факторы влияющие на экономический рост в развитии экономики Нового Узбекистана	1569
Мамедов Хусан, Хамраев Олимжон Яхшибоевич	
Sug'urta bozori bo'yicha risklarni baholash va obyektini sug'urtaga qabul qilishda anderrayting xizmatining tutgan o'rni.....	1576
Sayfullo Mirzoyev	
Klaster korxonalar faoliyatini takomillashtirishda soliq yukini yengillashtirilishi.....	1581
Jabbarov Mashrab Ismoil o'g'li	
Xo'jalik yuritishning tashkiliy-huquqiy shakllarining asosiy belgi va xususiyatlari	1586
Vaxabov Asadullo Ubaydullo o'g'li	
Kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash tizimi samaradorligini baholash	1589
Vahobov Davron Abdusalolovich	
Globallashuv jarayonlarini chuqurlashuvi davrida xalqaro turizmni rivojlanishi.....	1597
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
Bandlikni taminlashda bo'sh ish o'rinlarini yaratish.....	1602
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Theoretical foundations of authenticity in leadership	1605
Esanova Shohida Utkirovna	
Masofaviy ta'limni tashkil etishda yuzaga keladigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	1611
Normurodov Akmal Muhiddin o'g'li	
O'zbekiston turizmining barqaror rivojlanishida shopping turizmining ahamiyati	1616
Fayyoza Xalimova Nafasovana	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirish istiqbollari.....	1619
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o'g'li	
Iqtisodiy-matematik usullar asosida sanoat korxonalarining investitsiyalari samaradorligini oshirish yo'llari	1625
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li	
Yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1630
Raxmonov Lochin To'xtamishovich	
Tijorat banklari iqtisodiy ko'rsatkichlarining o'zgarishini fond bozorida aksiyalar narxiga ta'siri tahlili	1636
Yuldoshova Manzura Ollashkurovna	
Методические аспекты обеспечения исчисления себестоимости продукции плодового и его совершенствование.....	1646
Турсункулова Гулчирай Бурхановна, Мавлянова Дилобар Махкамовна	
Устойчивое развитие компаний энергетической отрасли в узбекистане через совершенствование методологии управленческого учета в финансовом менеджменте.....	1653
Глазова Марина Викторовна	
Broad attraction of investments and increase their attractiveness on the basis of diversification of small business activities.....	1658
Otajanov Umid Abdullayevich	
Mehnat resurslarining o'zgarishi bo'yicha O'zbekiston Respublikasining yashirin iqtisodiyotini baholash.....	1663
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	

MEHNAT RESURSLARINING O'ZGARISHI BO'YICHA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING YASHIRIN IQTISODIYOTINI BAHOLASH

Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich

TIFT i.f.d., professor

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasining yashirin iqtisodiyoti va uning mehnat resurslarini o'zgartirishga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot keng qamrovli tahliliy asoslardan foydalangan holda O'zbekistonning yashirin iqtisodiyoti hajmi, tuzilishi va dinamikasi hamda uning mehnat resurslarini taqsimlash, mahsuldorlik va daromad taqsimotiga ta'sirini baholaydi. Ma'lumotlarni sifatli va miqdoriy tahlil qilish orqali tadqiqot yashirin iqtisodiyotni boshqaradigan asosiy omillarni, masalan, tartibga soluvchi yuklar, soliq siyosati va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni aniqlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yashirin iqtisodiyot mehnat bozori o'zgarishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, bu esa bandlik, malakadan foydalanish va ishchi kuchining ishtirok etishidagi o'zgarishlarga olib keladi. Ushbu tadqiqot O'zbekiston kabi o'tish davri iqtisodiyotlarida mehnat dinamikasini shakllantirishda yashirin iqtisodiyotning rolini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: yashirin iqtisodiyot, norasmiy sektor, mehnat resurslari, mehnat bozorini transformatsiyalash, yalpi ichki mahsulot, iqtisodiy rivojlanish, bandlik ko'rsatkichlari, soliq siyosati, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar.

Abstract: This article explores the hidden economy of the Republic of Uzbekistan and its impact on the transformation of labor resources. Using a comprehensive analytical framework, the study assesses the size, structure and dynamics of the hidden economy of Uzbekistan and its impact on the distribution of labor resources, productivity and income distribution. Through qualitative and quantitative data analysis, the study identifies key factors that drive the hidden economy, such as regulatory burdens, tax policies, and socioeconomic conditions. The results of the study show that the hidden economy has a significant impact on the change in the labor market, which leads to changes in employment, skill use and labor force participation. This study will help to deeper understand the role of the hidden economy in the formation of labor dynamics in transitional economies such as Uzbekistan.

Key words: hidden economy, informal sector, labor resources, labor market transformation, gross domestic product, economic development, employment indicators, tax policy, socio-economic conditions.

Аннотация: В данной статье исследуется скрытая экономика Республики Узбекистан и ее влияние на преобразование трудовых ресурсов. В исследовании оценивается объем, структура и динамика скрытой экономики Узбекистана, а также ее влияние на распределение трудовых ресурсов, производительность и распределение доходов с использованием комплексных аналитических основ. Посредством качественного и количественного анализа данных исследование выявляет ключевые факторы, определяющие скрытую экономику, такие как нормативное бремя, налоговая политика и социально-экономические условия. Результаты исследования показывают, что скрытая экономика оказывает значительное влияние на изменения на рынке труда, что приводит к изменениям в занятости, использовании навыков и участии в рабочей силе. Это исследование поможет глубже понять роль скрытой экономики в формировании динамики труда в переходных экономиках, таких как Узбекистан.

Ключевые слова: скрытая экономика, неформальный сектор, трудовые ресурсы, трансформация рынка труда, валовой внутренний продукт, экономическое развитие, показатели занятости, налоговая политика, социально-экономические условия.

KIRISH

Jahonda global bozorlarda o'z iqtisodiy mavqeyiga ega bo'lish uchun kurashning kuchayib borishi sharoitida milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini ta'minlashning asosiy tayanchi sifatida kichik biznesning ahamiyati oshib bormoqda. Mamlakat ichki bozoridagi talabni qondirish, bandlikni ta'minlash va resurslardan oqilona foydalanishda kichik biznes yetakchi soha hisoblanishiga qaramay, ayrim biznes subyektlarning soliq va boshqa majburiy to'lovlarni o'z vaqtida to'lamaslik hamda korrupsiyaning avj olishi natijasida muayyan darajada yashirin iqtisodiyotni keltirib chiqaradi. Yashirin iqtisodiyot ko'lamining kengayishi, o'z navbatida, mamlakat yalpi ichki mahsuloti hajmining qisqarishiga ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan deyarli barcha mamlakatlarning yalpi

ichki mahsulotni hisoblash jarayonida yashirin iqtisodiyot ulushi hisobga olinadi. “Yashirin iqtisodiyotning ulushi jahon mamlakatlari, jumladan, Amerika Qo’shma Shtatlarida 8,0%, Braziliyada 36,5%, Ispaniyada 21,7%, Italiyada 19,5%, Portugaliyada 18,5%, Koreyada 18,4%, Xitoyda 14,5%, Kanadada 11,0%, Germaniyada 10,2%, Buyuk Britaniyada 9,6%, Avstraliyada 9,0%, Singapurda 8,6% va Yaponiyada 8,1%ni tashkil qildi”¹. Mazkur holat kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatida yashirin iqtisodiyotni baholash zaruratini vujudga keltiradi.

Mazkur vazifalarni amalga oshirish kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini qo’llab-quvvatlash va rag’batlantirishda xo’jalik yurituvchi subyektlar tomonidan asosiy faoliyat ko’rsatkichlari va natijalari to’g’risida taqdim etiluvchi davriy va tanlanma ma’lumotlar asosida faoliyat shaffofligi darajasini hisobga olish, hududdagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi idoralar tomonidan kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatida yashirin iqtisodiyotni rag’batlantiruvchi omillarni davriy baholab borish, ularni bartaraf etishga oid manzilli tavsiyalar va aniq chora-tadbirlar dasturini ishlab chiqish, yashirin iqtisodiyot shakllanishidagi asosiy omillar bog’liqligi va ular ta’sirining istiqboldagi o’zgarishlarini baholashga qaratilgan ilmiy izlanishlarni taqozo etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING SHARHI

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatidagi tarkibiy o’zgarishlar asosida iqtisodiy tarmoqlar yo’nalishi bo’yicha xorijiy olimlardan J.B.Sey^[3], A.Smit^[4], Y.A.Shumpeter^[5], E.Daxmen^[6], R.F.Hébert, A.N.Link^[7], J.Atkinson, D.J.Storey^[8], R.Swedberg^[9], R.M.Hodgetts, D.F.Kuratko^[10], O.A.Anya^[11], Grebel^[12], Z.A.Yusof, D.Bhattasali^[13] va boshqalar ilmiy tadqiqotlar olib borganlar.

MDH mamlakatlari iqtisodchi-olimlari tomonidan ham tadqiqot mavzusi doirasidagi masalalar V.A.Rube^[14], A.Yu.Chepurensko^[15], I.Ansoff^[16], O.V.Komarova, T.A.Salamatova, D.Ye.Gavrilov^[17], V.G.Basareva^[18], Miloslavskaya^[19], M.M.Barmuta, N.V.Volkova, S.A.Gavrilenko^[20] va boshqalarning tadqiqot ishlarida ko’rilgan.

O’zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini o’rganishda qator olimlar ilmiy izlanishlar olib borishgan. Ular o’z asarlarida kichik biznesga ta’sir etayotgan omillarni chet el tajribasidan kelib chiqqan holda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojini asoslab berishgan. Bu yo’nalish bo’yicha A.V.Vaxabov, Sh.G’.Yuldashev, O.Abdullayev, N.N.Sodiqov, B.T.Bayxonov, S.Nasretdinov, R.Z.Yuldashev, D.D.Rustamova, N.G.Karimov, E.A.Maxmudov, U.U.Inoyatov va boshqalar ilmiy tadqiqot ishlarini olib borishgan.

O’rganilgan ko’plab tadqiqot ishlari tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarida xorijiy investitsiyalarni mazmuni, mohiyati va uni milliy iqtisodiyotning kichik biznes sohasiga jalb etish masalalariga qaratilgan. Biroq “yashirin iqtisodiyot” subyektlarini aniqlash mexanizmlari hamda uning yalpi ichki mahsulotda aks ettirishni takomillashtirish jarayonlarida vujudga keladigan iqtisodiy munosabatlarni o’rganilmaganligi bu borada tadqiqot ishlarini olib borishni taqozo etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Hozirgi vaqtda yashirin iqtisodiy faoliyat ko’lamini baholashning ko’plab usullari mavjud bo’lsada, uni to’g’ridan to’g’ri baholash mumkin emasligi sababli, yashirin iqtisodiyot faoliyatining xususiyatlarini eng yaxshi qamrab oladigan va aks ettiradigan ko’rsatkichlardan foydalanish kerak. Tadqiqotda ikkita o’zgaruvchi, ya’ni kichik biznes va yashirin iqtisodiyot o’rtasidagi bog’liqlikni o’rganish maqsad qilib olingan. Ular o’rtasidagi sabablar ikkala yo’nalishda bir vaqtning o’zida bo’lishi mumkin va shuning uchun biz bog’liq va mustaqil o’zgaruvchiga, shuningdek assotsiatsiya belgisiga oid identifikatsiya muammosini hal qilishimiz kerak. Buning uchun avvalambor, mehnat resurslarining o’zgarishi bo’yicha O’zbekiston Respublikasining yashirin iqtisodiyotini hisoblash natijalaridan foydalanamiz.

Ta’kidlash joizki, ushbu usul ro’yxatga olinmagan ishsizlarni yashirin iqtisodiyotga xizmat qiluvchi asosiy ishchi kuchi ekanligiga asoslanadi. Bu holatda, u jinoiy iqtisodiyot bilan birgalikda butun yashirin iqtisodiyot hajmini baholashga sabab bo’ladi. Yashirin iqtisodiyotdagi mehnat unumdorligi rasmiy iqtisodiyotdagi mehnat unumdorligi bilan bir xil bo’lganligi taxmin qilinib, yalpi ichki mahsulotdagi yashirin iqtisodiyotning ulushi ishchi kuchida ro’yxatdan o’tmagan ishsizlar ulushiga mutanosib deb olinadi.

Bunday holatda yashirin iqtisodiyotni jami mehnatga layoqatli ishchi kuchi resurslarini mamlakat yalpi ichki mahsulot hajmiga to’g’ri proporsional va haqiqatda iqtisodiyotda band bo’lganlar soniga teskari bo’lgan qiymatining yalpi ichki mahsulot hajmiga nisbatan farqi orqali aniqlash mumkin:

$$T_e = (T_r \times VVP/Z) - VVP \quad (1)$$

bu yerda:

T_e – yashirin iqtisodiyot hajmi, mlrd.;

1 <https://www.gazeta.uz/uz/2021/06/30/economy/> <https://www.gazeta.uz/uz/2021/06/30/economy/>

T_r – jami ishchi resuslar, mln;

VVP – Yalpi ichki mahsulot, mlrd;

Z – iqtisodiyotdagi ishchi resurslarining bandlari soni, mln.

Albatta, aniqlangan qiymatni (yashirin iqtisodiyot hajmining) mamlakat yalpi ichki mahsulotga nisbatan o'zgarishi (T_{VVP})ni aniqlash ham lozim bo'lib, uni quyidagi formula yordamida aniqlanadi:

$$T_{VVP} = (T_r/Z - 1) \times 100 \quad (2)$$

Rasmiy iqtisodiyotda ishchi kuchining ishtirok etish koeffitsiyentining pasayishi yashirin iqtisodiyotda ishchi kuchining o'sishining belgisi sifatida qaralishi mumkin. Agar ishchi kuchining umumiy ishtiroki doimiy deb hisoblansa, mamlakat iqtisodiyotida ishtirok etishning rasmiy ulushining pasayishi yashirin iqtisodiy faollikning o'sish ko'rsatkichi sifatida qarash mumkin bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahonda kichik biznesning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlashdagi rolining oshib borishi sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatida yashirin iqtisodiyotni baholash bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Yashirin iqtisodiyotni hisobga olish uslubiyotini takomillashtirish, yashirin iqtisodiyotning baholash amaliyotida zamonaviy yondashuvlarni joriy etish, yashirish iqtisodiyotni tartibga solish, yashirish iqtisodiyotni oldini olishning tashkiliy mexanizmlarini takomillashtirish, yashirish iqtisodiyotning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri va uni kamaytirish yo'llari, yashirish iqtisodiyotni keltirib chiqaruvchi omillar va ularning xususiyatlarini ochib berish, kichik tadbirkorlik sohasida yashirish iqtisodiyotni baholash samaradorligini oshirish bu boradagi ilmiy tadqiqot ishlarining ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

Yangi O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi sharoitida yalpi ichki mahsulot hajmini oshirish va iqtisodiyotda xufiyona aylanmani yanada qisqartirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu masalalarni hal etishda "iqtisodiyotda xufiyona aylanmani qisqartirishga yo'naltirilgan tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish; iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va markirovkalash; iqtisodiyotda naqd pulsiz hisob-kitoblar hajmini oshirish; bank xizmatlarining ommabopligini oshirish; "yashirin iqtisodiyot" subyektlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish; tashqi savdoda "yashirin iqtisodiyot" ulushini qisqartirish bo'yicha samarali tizimni joriy etish; "yashirin iqtisodiyot" ulushini qisqartirish bo'yicha keng targ'ibot-tashviqot ishlarini tashkil qilish"² vazifalari belgilab berilgan.

Hozirgi kunda mamlakat iqtisodiyotida kichik biznes subyektlari asosiy drayver sifatida olib qaratilayotganligini e'tiborga olsak, mamlakatdagi asosiy yashirin iqtisodiyotda kichik biznes subyektlarini ulushini aniqlash maqsadga muvofiqdir. Umuman olganda, kichik biznes atamasi cheklangan miqdordagi xodimlarga ega bo'lgan firmalarga nisbatan qo'llaniladi. Shuning uchun kichik biznes faoliyatini o'rganish va tushuntirish uchun bir nechta ko'rsatkichlar va o'zgaruvchilar ishlab chiqilgan. Kichik biznes odatda tabiiy miqdor, ya'ni iqtisodiyotdagi yakka tartibdagi tadbirkorlar soni (yoki ulushi) bilan taxmin qilinadi. Biz kichik biznesning ishonchli vakili sifatida jami bandlikdagi yakka tartibdagi tadbirkorlarning ulushidan foydalandik.

Kichik biznes zamonaviy iqtisodiyotning asosiy dvigatellaridan biri tadbirkorlik timsoli bo'lib, u innovatsiyalar, rivojlanish, iqtisodiy o'sish, daromad olish va taqsimlash hamda bandlikni ta'minlaydi. Kichik biznes o'tish davrida moslashuvchan va raqobatbardosh bo'lib, kerakli ta'minotni ta'minlay olishi bilan o'z yo'lini topdi. Bu faoliyatlar bir tomondan aholi turmush farovonligini oshirgan bo'lsa, ikkinchi tomondan tadqiqot va ishlanmalar iqtisodiy o'sish uchun zarur bo'lgan aktivlarni taqdim etdi. Yuqorida tadqiqot metodologiyasida keltirilgan yondashuvga ko'ra, ishchi kuchining ishtirok etish darajasining pasayishi yashirin iqtisodiyotning o'sishining belgisi bo'lib, yalpi ichki mahsulot hajmi o'sishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval: 2000–2023-yillardagi mehnat resurslarining o'zgarishi bo'yicha O'zbekiston Respublikasining yashirin iqtisodiyotini hisoblash natijalari

Yillar	Mehnat resurslari		Real YAIM, mlrd. so'm	Yashirin iqtisodiyot hajmi, mlrd. so'm	Yashirin iqtisodiyot hajmi YAIMga nisbatan %da
	Jami, ming kishi	Bandlar, ming kishi			
	T_r	Z	VVP	T_e	T_{VVP}
2000	12469	8983	3255,6	1263,4	38,8
2005	14453,2	10196,3	15923,4	6647,9	41,7

² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Республикасида "Яширин иқтисодиёт" улушини қисқартириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 2020 йил 20 июндаги 394-сон қарори. lex.uz/docs/4864136

2010	16726	11628,4	78936,6	34603,8	43,8
2015	18276,1	13058,3	221350,9	88446,8	40,0
2020	19158,2	13236,4	605514,9	270899,8	44,7
2021	19345	13538,9	738425,2	316670,5	42,9
2022	19517,5	13706,2	888341,7	376648,5	42,4
2023	19690	13873,5	1038258,2	435292,4	41,9

Shuningdek, kuzatish davrida (2000–2023) real YAIM oʻrtacha 178471.4 mlrd. soʻmga oʻsdi, oʻrtacha yillik oʻsish surʼati 10,3 barobarni tashkil etdi, bu davrda mutloq bandlik 1,5 barobar yiliga 0,07 barobarga oʻsdi, ammo ushbu nomutanosiblikni kapital va inson potentsialining oshishi hisobiga mehnat unumdorligining normal oʻsishini qanday bogʻlash mumkinligini aytish qiyin. Chunki koʻrinib turibdiki, mamlakat YAIM hajmini oʻsishi bilan yashirin iqtisodiyotni kamaytirib boʻlmaydi. Shuning uchun kichik biznes subyektlari yalpi ishlab chiqarish hajmi bilan yashirin iqtisodiyot qiymati oʻrtasidagi bogʻliqlikka nazar tashlash maqsadga muvofiq boʻlib, ular oʻrtasidagi korrelyatsiya koeffitsiyenti $r_{YX}=0.991$ ekanligini koʻrishimiz mumkin.

Ushbu natija oʻz navbatida kichik biznes subyektlari faoliyatida yashirin iqtisodiyotga kuchli bogʻlanganligini va bu esa hozirgi kunda yashirin iqtisodiyotni oʻsishida kichik biznes subyektlari ahamiyati yuqori ekanligini keltirib chiqaradi. Ushbu natija faqat cheklangan va noaniq miqdordagi maʼlumotni taqdim etadi hamda sabablar toʻgʻrisidagi bayonotlarni rad qiladi. Biroq bizning eʼtiborimiz erkli oʻzgaruvchi sifatida kichik biznesning bogʻliq oʻzgaruvchi sifatida yashirin iqtisodiyotda qanday oʻzgarishlarga olib kelishini tushuntirishga qaratilgan.

Yashirin iqtisodiyot va kichik biznesga taʼsir etuvchi omillar ushbu munosabatlarni oʻrganish uchun modelga kiritilgan. Yashirin iqtisodiyotning asosiy sabablari zaif makroiqtisodiy barqarorlik, yuqori daromadlar tengsizligi, ayniqsa yuqori soliq yuki, byurokratiya va qattiq boshqaruv, shuningdek, korruptsiya bilan kechadigan shaffoflik va qonun ustuvorligining yoʻqligi hisoblanadi. Yashirin iqtisodiyotni oʻrganish shuni koʻrsatdiki, kichik biznes koʻproq yashirin iqtisodiyot faoliyatiga yordam beradi.

Bu bogʻliqlik sababi, ayniqsa, oʻtmishda ishlab chiqarishning asosiy qismi davlat va boshqariladigan kompaniyalarda amalga oshirilgan sobiq kommunistik rivojlanayotgan bozor iqtisodiyotiga tegishli boʻlib, 1990-yillarning boshlarida bozor iqtisodiyotiga oʻtish davrida bu yirik davlat kompaniyalari qayta tuzilib, parchalanib ketdi. Bu kichik biznesning huquqiy evolyutsiyasi va rivojlanishi uchun muhit yaratdi. Qonunchilik va maʼmuriyatning qisqa muddatda yangi bozor muhiti va talabga moslasha olmaganligi sababli kichik biznes sektori ushbu toʻsiqlarni bartaraf etish va taklifni yashirin iqtisodiyot faoliyati orqali qondirish yoʻlini maʼqul koʻrdi.

Ushbu fikr qisman maʼlumotlar dalillari bilan qoʻllab-quvvatlanadi, chunki oʻtish davrida rasmiy YAIMning ulushi sifatida yashirin iqtisodiyot oʻsdi. Shu sababli, koʻplab tadbirkorlik gʻoyalari, ayniqsa, yuqori soliq va tartibga solish yuklari kichik biznes sektorining rivojlanishiga toʻsqinlik qilganda, kichik biznesda yashirin iqtisodiyot boshlanadi. Garchi oʻtish davri moslashuvchanlik va raqobatbardoshlikka boʻlgan talabning ortishiga olib kelgan boʻlsa-da, qonunchilik va soliq tizimlari, hech boʻlmaganda, dastlabki bosqichda, rasmiy kichik biznesni toʻxtatib qoʻyishi mumkin, ammo yashirin iqtisodiyot faoliyati uchun imkoniyat yaratadi.

Shunday qilib, kichik biznesning yuqori ulushi bilan yashirin iqtisodiyotning ulushini oshirish imkoniyati ham mavjud. Biroq, mamlakat rivojlangan sari tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga toʻsiqlar kamayib, kichik biznesning rasmiy iqtisodiyotga oʻtishi va yashirin iqtisodiyotdan uzoqlashishi kerak. Yashirin iqtisodiyot ham iqtisodiy rivojlanish bilan qisqarishi kerak.

Empirik natija, muhim siyosiy taʼsirga ega boʻlib, oʻrganilgan 2000-2023 yillarda, ikkita oʻrganilgan oʻzgaruvchilar oʻzaro muhim rol oʻynashini koʻrsatadi. Natija shuni koʻrsatadiki, hukumat va boshqa siyosatchilar tomonidan tadbirkorlik faoliyatini yashirin iqtisodiyotdan rasmiy faoliyatga yoʻnaltirish boʻyicha muvaffaqiyatli saʼy-harakatlar amalga oshirilgan. Bu shuni anglatadiki, siyosat tadbirkorlik faoliyatini qoʻllab-quvvatlovchi qulay muhitni yaratishga qaratilishi kerak. Bu bir vaqtning oʻzida past tranzaksiya, operatsion, institutsional va shunga oʻxshash xarajatlar ostida yashirin iqtisodiyot hajmining pasayishiga olib keladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilardan kelib chiqib xulosa qilishimiz mumkinki, yashirin iqtisodiyot - bu bir yoki bir necha bosqichlari amaldagi qonun hujjatlarini buzadigan va iqtisodiy tizim xususiyatlariga ega boʻlgan ishlab chiqarish jarayoni hamda mahsulotlar, xizmatlar taqsimotini tashkil etish bilan bogʻliq munosabatlar yigʻindisidir. "Yashirin iqtisodiyot" toifasining taklif etilayotgan talqini quyidagi muhim xususiyatlarni hisobga oladi:

- faoliyatning noqonuniy xususiyati;
- barqaror transport-logistika va boshqa aloqalarning mavjudligi;
- iqtisodiy, tabiiy, ijtimoiy va intellektual salohiyatning mavjudligi va undan foydalanish asoslari.

Tadqiqotlardan aniqlanishi-cha, O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyot iqtisodiy munosabatlar sohasidagi jinoiy tabiat hodisasidan tortib, bozor munosabatlariga o'tishning murakkab ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlari tizimigacha bo'lgan murakkab tarixiy rivojlanish jarayonini boshidan kechirdi. Tizimlashtirishning asosiy tamoyillariga ko'ra, yashirin iqtisodiyot tizimli ekanligini va uni o'rganishda tizimli yondashuvdan foydalanish zarurligini ta'kidlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://www.gazeta.uz/uz/2021/06/30/economy/> - elektron manba.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida "Yashirin iqtisodiyot" ulushini qisqartirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2020-yil 20-iyundagi 394-son qarori. lex.uz/docs/4864136
3. Say J.B. Treatise on Political Economy / J.B. Say. Bastiat F. Economic sophisms. Economic harmonies / F. Bastiat. Moscow: Delo, 2000. 232 p.
4. Smith, A. (1776/1979), An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, London: Methuen and Co.
5. Schumpeter, Joseph A. (1949), "Economic theory and entrepreneurial history", in Wohl, R. R. (ed.), Change and the entrepreneur: postulates and the patterns for entrepreneurial history, Research Center in Entrepreneurial History, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
6. Dahmén, E. (1970), Entrepreneurial Activity and the Development of Swedish Industry, Homewood, IL: Irwin.; London: Routledge.
7. Hébert, R.F. and A.N. Link (1982), The Entrepreneur, New York: Praeger.
8. Atkinson J., Storey D.J. (eds). Employment, the Small Firm and the Labour Market. London: Routledge, 1993.
9. Swedberg, R. (1994), Schumpeter. Om skapande förstörelse och entreprenörskap, Stockholm: Ratio.
10. Hodgetts, R.M., & Kuratko D.F. (2002). Effective Small Business Management. Dryden Press.
11. Anya O.A. (2003) Empowering Small and Medium Scale Enterprises in Nigeria Enugu: CIDAP PRINTING PRESS.
12. Grebel, T. (2004), Entrepreneurship – A New Perspective.
13. Z.A.Yusof, D.Bhattasali. (2008) Economic Growth and Development in Malaysia: Policy Making and Leadership.
14. Рыбе В. А. Малый бизнес: история, теория, практика / В. А. Рыбе. Москва: ТЕИС, 2000. 231 с.
15. Чепуренко А. Ю. Малое предпринимательство в социальном контексте / А. Ю. Чепуренко. Москва: Наука, 2004. 475 с.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.